

СТАНОВИЩЕ

Вх. № РД-393/13.03.2025

за заемане на академична длъжност „професор“ в професионално направление 3.8. „Икономика“, научна специалност „Икономика и управление (конкурентоспособност на предприятията в търговията)“

от проф. д-р Веселина Василева Димитрова, професионално направление 3.8. „Икономика“, научна специалност „Световно стопанство и МИО“

относно научните трудове, преподавателската и изследователската дейности на доц. д-р Виолета Янева Димитрова, член на катедра „Икономика и управление на търговията и услугите“ при факултет „Стопански“ на Икономически университет- Варна

1. Обща информация

Представеното становище е изготвено от проф. д-р Веселина Димитрова, професионално направление 3.8. „Икономика“, научна специалност „Световно стопанство и МИО“ на основание Заповед на Ректора на ИУ-Варна No РД 06-184/18.12.2024г., на основание чл. 4 във връзка с чл. 29 а (1) от Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), чл. 7, ал.2 и чл.123, ал.3 от Правилника за развитие на академичния състав (ПРАС) в Икономически университет-Варна във връзка с обявен в Държавен вестник бр. 100/26.11.2024г. конкурс за заемане на академична длъжност „професор“ в професионално направление 3.8. „Икономика“, научна специалност „Икономика и управление (конкурентоспособност на предприятията в търговията) както и на основата на Решение на Факултетен съвет на Стопански факултет в Икономически университет-Варна (протокол 18/12.12.2024 г.) и Уведомително писмо за решенията на първото заседание на научното жури по конкурса от 04.02.2025 г. съгласно чл. 4, ал. 8 от ЗРАСРБ, чл. 124, ал. 2 от Правилника за развитие на академичния състав в Икономически университет-Варна.

2. Данни за конкурса

Обявеният конкурс в Държавен вестник бр. 100/26.11.2024 г. е за заемане на академична длъжност „професор“ в професионално направление 3.8. „Икономика“, научна специалност „Икономика и управление (конкурентоспособност на предприятията в търговията)“ за нуждите на катедра „Икономика и управление на търговията и услугите“ към Стопански факултет в Икономически университет-Варна.

3. Кандидат по конкурса

По обявения конкурс документи в установения срок е депозирал един единствен кандидат: доц. д-р Виолета Янева Димитрова. Кандидатът отговаря на минималните национални изисквания, МНИ (количествени изисквания) според чл. 26 ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ.

Доц. д-р Виолета Димитров работи в Икономически университет- Варна като преподавател в катедра „Икономика и управление на търговията и услугите“ от 1988 г. През 2000 г. защитава дисертация на тема „Маркетингови аспекти на конкурентното

позициониране в търговията на дребно“ и придобива ОНС „доктор“ (Протокол 11-16/04.07.2000 г.). От 2004 г. заема академичната длъжност „доцент“ съгласно Протокол 9/ 08.06.2004 г. на Комисия 16 на ВАК. Кандидатът владее бизнес английски език (Удостоверение на Икономически университет-Варна 157/27.05.1992 г.).

4. Описание на научните трудове

Доц. д-р Виолета Димитрова участва в конкурса за заемане на академична длъжност „професор“ в професионално направление 3.8. „Икономика“, научна специалност „Икономика и управление (конкурентоспособност на предприятията в търговията) с 81 публикации извън основната монография по конкурса, публикувана през 2024 г.

Представените публикации са в съответствие на изискванията по чл. 118, ал.2 т. 3-6 във връзка с чл. 129 от Правилника за развитие на академичния състав в Икономически университет – Варна и разпределението им е както следва:

- ✓ 9 монографии (в т.ч. 3 в съучастие);
- ✓ 5 студии (в т.ч. 1 в съучастие);
- ✓ 20 статии;
- ✓ 33 доклада (в т.ч. 11 в съавторство);
- ✓ 11 учебника и учебни помагала (всички в съавторство);
- ✓ 4 други публикации (в т.ч. 3 в съавторство);

Разпределението показва 42 % лично участие на кандидата в общия брой публикации.

Доц. д-р Виолета Димитрова е отразила своите статии и доклади на български език в Националния референтен списък на НАЦИД.

Личният ѝ h-index в Scopus е 1, в Web of Science няма информация за h-index.

Справка на цитиранията на кандидата показва 4 цитирания в Scopus като всички цитирания са от български автори. Другите цитирания на кандидата са общо 42 и са от български и чуждестранни автори.

Монографичният труд на доц. д-р Виолета Димитрова публикуван през 2024г. е със заглавие „Еволюция на договорната сила на търговските предприятия (по примера на търговията с потребителски стоки)“. Монографията е към изд. „Наука и икономика“ на Икономически университет-Варна (Библ. Проф. Цани Калянджиев; Кн. 99) с номер ISBN -978-954-21-1181-8, COBISS.BG-ID – 67509256.

Монографията е обособена в три глави и анализира чрез сравнителен структурен анализ еволюцията на договорната сила при търговски сделки между участниците във веригата на доставка на потребителските продукти за търговските предприятия в България за периода 2000-2021 г.

Първа глава „Вертикални отношения и договорна сила на участниците във веригата за доставка на потребителски стоки“ разглежда взаимоотношенията между участниците в обмена от гл. т. на икономическата теория и включва идеите на основополагащите автори по темата. Направена е сравнителна характеристика на елементите на търговската услуга от гл. т. на маркетинга и стратегическото управление на фирмите. В следствие е изяснена идеята за търговски преговори и концепцията за пазарна власт и договорна сила от гл. т. на философията, МИО, законодателството и др. Заложена е бъдещата методологическа рамка за изследване в монографията чрез подбор на

показатели и данни, вкл. преглед на съществуващите дотук изследвания по сходни теми.

Втора глава „Изследване на промените в договорната сила на търговските предприятия“ прави преглед на различни проучвания, научни проекти и научни конференции от 50-те години на 20 век до днес по отношение на договорната сила на търговските посредници, вкл. на факторите които им влияят. В последствие се изяснява концепцията за злоупотреба при преговори и политиката на ЕС, юридическите решения на САЩ. Българската практика на КЗК също е част от проучването. В тази глава се прави емпирично проучване за трансформацията на договорната сила в България за периода 2008-2021 г. чрез данни на НСИ, Евростат и Евромонитор.

Трета глава „Дигитализация и договорна сила на търговските предприятия – перспективи и предизвикателства“ добавя нов шрих към темата чрез фактора „дигитализация“ като предимство и предизвикателство в изучаването на договорната сила на търговските предприятия. Направен е анализ на различни платформи и приложения за иновативност в търговската дейност. Обособени са изводи за ефектите от дигитализация и подходите за регулирането ѝ спрямо съществуващите и новите търговски бизнес модели.

Обхватът на останалите представени публикации от доц. д-р Виолета Димитрова включва проблеми на процесите на договаряне и конкурентното позициониране на фирмите във Варна, региона и страната; влияние на дигитализацията върху конкурентоспособността на фирмите, вкл. проучване на невронни мрежи, блокчейн и криптовалута; анализ на производителността на труда в сравнителен план в европейски контекст, проучване на икономическите и социални ефекти от търговията върху потребителите; проучване на ефектите върху веригите на доставки, ритейлинга, дистрибуцията и др.

Може да се обобщи, че количествената и съдържателна характеристика на представените научни трудове след последната процедура за доц. д-р Виолета Димитрова са в съответствие на изискванията по чл. 118, ал.2 т. 3-6 във връзка с чл. 129 от Правилника за развитие на академичния състав в Икономически университет – Варна.

5. Преподавателска работа

Преподавателската дейност на доц. д-р Виолета Димитрова обхваща курсове в ОКС „бакалавър“, ОКС „магистър“ в редовна, задочна и дистанционна форма на обучение и в докторска програма „Икономика и управление (търговия)“. За периода 2022-2024 г. лекционните курсове и разработени учебни програми в ОКС „бакалавър“ са по дисц. Търговски мениджмънт, Бизнес комуникации, Управление на продажбите, Управление на търговските операции, Бизнес комуникации и преговори, Конкуренция и конкурентоспособност, Управление на продажбите и рекламата, Конкуентоспособност на търговския бизнес. За същия период в ОКС „магистър“ доц. д-р Виолета Димитрова има лекционни курсове и разработени учебни програми по дисц. Търговски мениджмънт, Конкуентоспособност на търговския бизнес,

Организация на търговията и управлението на търговски операции, Магистърски семинар. Тя предлага и две дисциплини в докторската програма към катедрата.

Лекционните курсове в ОКС „бакалавър“ са пред студенти от специалностите „Икономика и търговия“, „Бизнес икономика“, „Застраховане и осигуряване“. В магистърска степен лекционните курсове са изнесени пред студенти от спец. „Търговски бизнес“, „Глобален търговски бизнес“, „Оmnиканален търговски бизнес“, „Мениджмънт“.

За периода 2019-2025 г. кандидатът е представил Служебна бележка от ИУ-Варна РД-21-882/06.12.2024г., че обучава в програма Еразъм + общо 19 чуждестранни студента в курса „Strategic Retail Management“. Доц. д-р Виолета Димитрова има курсове и специализации в ИУ-Варна, Великобритания, САЩ, Франция и академичен обмен през 2004 г. в Университета в Солун (Гърция).

През 2014 г. доц. д-р Виолета Димитрова е извела до успешна защита един докторант, съгласно Справка по чл. 121 ал.1 т. 14 от ППАС на ИУ-Варна. Участвала е многократно в научни журита по ЗРАСРБ.

Може да се обобщи, че количествената и качествена оценка на учебно – преподавателската работа на доц. д-р Виолета Димитрова е в съответствие на изискванията по чл. 129 (5) от Правилника за развитие на академичния състав в Икономически университет – Варна.

6. Участие в научни проекти и научни форуми

Доц. д-р Виолета Димитрова е ръководител на четири научни проекти за подпомагане разработването на докторски дисертации. Тя участва в десет научни проекта, на пет от които е ръководител. Също така участва в шест образователни проекта, от които четири международни, вкл. като ръководител на един от тях. Тя участва в организацията на студентската научна конференция „Търговия 2020“ в ИУ-Варна и е експерт по образователни програми на Еразъм+ към същия университет. Доц. д-р Виолета Димитрова изготвя рецензии за статии, студии, учебници за издания на УННС-София и СА-Свищов. Тя е член на Работни групи към НАОА и консултира бизнеса.

Доц. д-р Виолета Димитрова е член на редакционната колегия на списание European Journal of Service and Management, чието издание е активно до 2018 г. и участва в две редколегии на издания към Икономически университет-Варна, а до 2015 г. е член на редколегията на издание на Херсонския научен технически университет в Украйна.

Доц. д-р Виолета Димитрова е член на Съюза на учените в България от 10.06.2022 г. и член на Управителния съвет на Териториалната организация на НТС-Варна за периода 2008-2016 г., както и член на Контролния съвет за периода 2016-2024 г. с настоящ втори мандат до 2028 г.

7. Идентифициране на научните приноси

Монографичният труд на доц. д-р Виолета Димитрова и представените публикации по конкурса позволяват да открием главно приноси с научно-теоретичен характер и приноси с научно-приложен характер.

Приноси с научно-теоретичен характер са следните:

1. Чрез проучване и систематизация на фрагментираното научно знание за договорната сила на участниците в търговския обмен в икономическата теория, с фокус върху институционалната, маркетинга и мениджмънта се развива и обогатява теорията на икономиката и управлението на търговията в областта на договорната сила на предприятията за търговия като източник на конкурентно предимство;
2. Чрез теоретичен и емпиричен дескриптивен анализ са изследвани ефекти от дигитализацията върху конкуренцията и конкурентоспособността на търговията.

Приноси с научно-приложен характер са следните:

1. Предложената система от показатели за изследване на еволюцията на договорната сила с помощта на сравнителен структурен анализ е апробирана по примера на търговските предприятия в България през периода 2000-2021 г.
2. Анализирано е влиянието на дигиталните технологии върху договорната сила на съвременните търговски предприятия, като са очертани предизвикателствата и перспективите за развитието им.
3. Чрез емпиричен анализ е изследвана конкурентоспособността на търговията като икономически сектор и нейният принос за икономическото развитие на страната в сравнение със страните от ЕС.

Кандидатът е посочил още приноси, вкл. с научно-методологически характер и приноси с учебно-методичен характер, които имат допълващ характер.

8. Други постижения на кандидата

Доц. д-р Виолета Димитрова е член на Академичен съвет на Икономически университет -Варна от 2002 г. досега, а от 2004 г. досега е член на Факултетен съвет на Стопански факултет в Икономически университет-Варна. В периода 2003-2005 г. е зам.-директор на Центъра за магистърско обучение в Икономически университет-Варна. За периода 2005-2011 г. е Директор на Колежа по туризъм. Има 12 годишен опит като ръководител на катедра „Икономика и управление на търговията“ в Икономически университет-Варна. Изпълнявала е длъжността зам. ректор по международно сътрудничество, зам. директор на НИИ, зам. председател и председател на Общото събрание- всички в Икономически университет-Варна.

9. Плагиатство

Доц. д-р Виолета Димитрова е подписала декларация за автентичност на своите научни трудове. Според доклада на Strikeplagiarism в системата на МОН хабилитационният труд на кандидата е оригинален с КС 1: 8,99 % и КС 2 : 2,36%.

10. Препоръки и критични бележки към кандидата

Основната ми бележка към доц. д-р Виолета Димитрова е, че монографичният ѝ труд би спечелил, ако *първо*, анализа на данни и показатели във втора глава не спира до 2022г. и *второ*, анализа включи дори и частично проучване в трета глава за дигитализацията и договорната сила в търговските предприятия в България. Направената бележка е изцяло в дух на колегиалност и добронамереност, защото по

същество е върху вече публикуван научен труд, зад който стоят имената и на съответни научни рецензенти.

Препоръката ми към доц. д-р Виолета Димитрова е да постигне по-висок индекс на цитиране на своите публикации в Scopus/ WoS и да насочи последващите свои публикации основно към издания на Scopus/ WoS. Направената препоръка е изцяло с пожелателен характер.

II. Заключение

Доц. д-р Виолета Димитрова е допринесла в годините за запазване на традициите и ценностите на Икономически университет-Варна и при заемане на академична длъжност „професор“ в професионално направление 3.8. „Икономика“, научна специалност „Икономика и управление (конкурентоспособност на предприятията в търговията) ще има възможност да укрепи позициите на катедрата, на факултета и на университета, които представлява.

Доц. д-р Виолета Димитрова е силно мотивиран и целенасочен служител, притежаващ амбиция за своите професионални ангажименти, работещ с желание за перфекционизъм и е силно разпознаваем експерт по търговия в града, региона и страната.

Оценявайки комплексно както научно-изследователските, така и преподавателските качества на кандидата за академичната длъжност „професор“ доц. д-р Виолета Янева Димитрова, изразявам мнението си, че нейната кандидатура покрива критериите за заемането ѝ в Икономически университет-Варна и в научните ѝ трудове няма доказано по законоустановен ред плагиатство.

Предлагам на Уважаемите членове на научното жури да подкрепят академичното звание „професор“ за доц. д-р Виолета Янева Димитрова.

Изготвил становището:

Заличена информация съгласно
ЗЗЛД и регламент (ЕС) 2016/ 679

проф. д-р Веселина Димитрова

12.03.2025 г.

гр. Варна

СТАНОВИЩЕ

ЗА ЗАЕМАНЕ НА АКАДЕМИЧНА ДЛЪЖНОСТ „ПРОФЕСОР“ ПО ОБЯВЕН КОНКУРС ОТ ИКОНОМИЧЕСКИ УНИВЕРСИТЕТ – ВАРНА ПО ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ 3.8 ИКОНОМИКА И НАУЧНА СПЕЦИАЛНОСТ „ИКОНОМИКА И УПРАВЛЕНИЕ (КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ НА ПРЕДПРИЯТИЯТА В ТЪРГОВИЯТА)“

от проф. д-р Теодорина Желязкова Турлакова, катедра „Аграрна икономика“ към
Икономически университет-Варна

1. Обща информация и данни за конкурса

Конкурсът за професор е обявен в ДВ, бр. 100/26.11.2024 г по научна специалност „Икономика и управление (конкурентоспособност на предприятията в търговията)“ за нуждите на катедра „Икономика и управление на търговията и услугите“ към Стопански факултет на Икономически университет-Варна.

Научното жури по конкурса за АД „професор“ обявен в ДВ, бр. 100/26.11.2024г. по научна специалност „Икономика и управление (конкурентоспособност на предприятията в търговията)“ е назначено със заповед № РД 06-184/18.12.2024 г. на ректора на ИУ-Варна. Настоящото становище по конкурса за заемане на академична длъжност „Професор“ се изготвя и въз основа на решенията на първото заседание на научното жури, проведено на 04.02.2024 г. от 11:00 ч., присъствено и чрез използване на технически средства (видео връзка и телефон). На същото заседание за председател на научното жури е избран проф. д-р Данчо Данчев от катедра „Икономика и управление на търговията и услугите“ на ИУ-Варна, а за рецензенти проф. д-р Данчо Данчев (ИУ – Варна), проф. д-р Марияна Божинова (СА „Д.А. Ценов“ – Свишов) и проф. д-р Септемврина Костова (УНСС – София).

2. Кратка информация за кандидата в конкурса:

Единствен кандидат по обявения конкурс, отговарящ на минималните национални изисквания за заемане на академична длъжност „професор“ е доц. д-р Виолета Янева Димитрова. Завършила е Математическа гимназия „Д-р П. Берон“ (Варна), степен магистър във ВИНС “Д. Благоев“ (сега ИУ-Варна). През 2000 г. доц. В. Димитрова, придобива научна и образователна степен „доктор“, с научна специалност (шифър): 05.02.18 - Икономика и управление (търговия), диплома №26942/08.09.2000г. Нейният биографичен път в сферата на преподаване и научна работа започва през 1988 г. като преподавател в катедра „Икономика и управление на търговията и услугите“ към Стопански факултет. През периода 1997-2004 г. е главен асистент, а от 2004 до момента заема длъжност „доцент“ в същата катедра, с което надхвърля многократно изискванията на чл. 118, ал.2, т. 1 и 2 от Правилника за развитие на академичния състав в ИУ-Варна (ПРАС).

Професионалният път на доц. д-р В. Димитрова се отличава с богат опит и интензивна работа в областта на учебната дейност, в проектното развитие на университета, активно участва и през определени периоди ръководи международната дейност на ИУ-Варна, отговорно изпълнява редица административни функции. Научната ѝ работа и интереси са предимно в сферата на конкурентоспособността на търговските организации.

Доцент Димитрова ръководи лекции и упражнения в ОКС “Магистър“ и ОКС

“Бакалавър“, активно участва в разработването на много на брой учебни програми за различните образователно-квалификационни степени, ръководи редица образователни (включително и международни) и научни проекти, както и проекти за разработване на части от докторски дисертации и организиране на научни прояви. Ежегодно работи с дипломанти, участва в иницирирането на студентска научна конференция за подпомагане на научно-изследователската дейност на студентите. Тя е научен ръководител на 5 докторанта по докторска програма „Икономика и управление (търговия), един от които успешно защитил.

Професионалното развитие на доц. д-р Виолета Димитрова е съпътствано със сериозна административна дейност, включително: член на Академичен съвет от 2002 г. насам и на Факултетен съвет при Стопански факултет (в някои периоди е член и на Факултетен съвет на факултет „Информатика“); Директор на Колежа по туризъм към ИУ-Варна, Председател и зам. председател на Общото събрание на ИУ-Варна; Зам-директор на ЦМО, Зам. директор на Научно-изследователския институт към ИУ-Варна; ръководител на катедра “Икономика и управление на търговията и услугите“ в периода 2011-2023 г.; член на атестационни комисии; зам. ректор по международно сътрудничество и връзки с обществеността, заедно с това успешно ръководи проектната дейност в университета в периода 2011- 2015 г.

Освен всичко посочено до тук, доц. Виолета Димитрова участва и във воденето на лекции и упражнения в чужди университети по програма Еразъм, а в периода 2012-2015 г. е експерт по програмата в ИУ-Варна. Участвала е в специализации и обучения по икономика, стратегически и маркетинг мениджмънт, логистика и др. в САЩ, Англия и Франция. Членува в редколегии на престижни издания на ИУ-Варна, списания на университети в Полша и Украйна. Осъществява консултантска дейност на бизнес организации и сдружения, член е на Експертни комисии към НАОА (в периода 2010-2015 г.), рецензент на учебници, монографии и студии.

Научно изследователските интереси са в областта на:

Конкуренция и конкурентоспособност, търговски маркетинг и управление на продажбите, управление на търговските операции, бизнес комуникации и преговори. До момента доц. Димитрова има верифицирани в профила в НАЦИД и в регистър публикации на ИУ-Варна над 82 научни публикации: в това число 9 монографии, 5 студии, около 53 статии и доклади, 11 учебника и учебни помагала.

3. Количествена и съдържателна характеристика на представените научни трудове и изпълнение на изискванията за заемане на академичната длъжност:

За участие в конкурса за академична длъжност „професор“ са представени общо 54 бр. (28 бр. самостоятелни) научни публикации от доц. д-р Виолета Димитрова, от които: 8 монографии и студии (една, от които отчита като книга на основата на защитен дисертационен труд), 12 публикации в специализирани научни списания, 25 публикации от научни форуми, 6 бр. в раздел учебници и учебни помагала, три статии в раздел други научно-популярни публикации. Справките от Web of Science и Scopus показват регистрирани 2 студии и 2 доклада. Като основен труд доц. д-р Виолета Димитрова представя самостоятелната монография – „Еволюция на договорната сила на търговските предприятия (по примера на търговията с потребителски стоки“, Варна: Наука и икономика, Монографична библиотека „Проф. Цани Калянджиев“, кн. 99, ISBN 978-954-21-1181-8“, в обем от 228 печатни страници. Общият брой стандартни страници

лично участие на доц. д-р В. Димитрова в представените за конкурса публикации е над 1500 страници.

При по-задълбочен преглед на публикациите в профила на доц. д-р Виолета Димитрова в НАЦИД и представените по конкурса може да се направи извод, че броят на публикациите след получената академична длъжност "доцент" (през 2004 г.) е повече от отразените в справките, което означава, че в конкурса са представени избрана част от общите публикации на кандидата.

Според справката за изпълнение на минимални национални изисквания за заемане на академичната длъжност „ПРОФЕСОР“ по област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки“, съгласно чл. 26, ал.2 и 3 от ЗРАСРБ, където са използвани част от списъка с публикации, натрупаните точки по раздели са следните: основната монография по конкурса (Еволюция на договорната сила на търговските предприятия (по примера на търговията с потребителски стоки) носи 100 т., 75 т. от публикувана книга. Генерирани са точки в следните направления: в Web of Science и Scopus - от статии и доклади - 45 т.; от студии в същата база данни – 90 точки. Като цяло по раздел „Г“ представените публикации са надлежно оценени по прилаганата скала и натрупват 470 точки (при минимум 200 т.). Кандидатът по конкурса надхвърля необходимия брой точки от цитирания на нейни научни публикации. По раздел „Е“ натрупаните над 300 точки са от: научното ръководство на успешно защитил докторант (40 точки); от участие и ръководство на национални научни и образователни проекти и от публикувани учебници и учебни помагала. В обобщение, по всички раздели на Справката за изпълнение на минималните национални изисквания кандидата доц. д-р Виолета Димитрова надхвърля многократно изискуемия минимум за заемане на академичната длъжност „Професор“.

Според справката за заемане на академичната длъжност „ПРОФЕСОР“ в област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки“, съгласно чл.77, т.5 от ПРАС в ИУ-Варна (в сила от 01.07.2021 г.) деклариранията част от общия списък с публикации, цитирания, брой защитили докторанти и участия в проекти показва следните резултати по точковата система:

Таблица 1

КОЛИЧЕСТВЕНИ ИЗИСКВАНИЯ
за заемане на академична длъжност „професор“ в ИУ – Варна
на основание чл. 26, ал. 5 на ЗРАСРБ

№	Показатели	Точки за „професор“	Декларирани точки от кандидата
1.	Научни доклади	60	173,66
2.	Научни статии и студии	115	170
3.	Публикации в Scopus и/или Web of Science	30	90
4.	Цитирания в Scopus и/или Web of Science	15	60
5.	Защитили докторанти	40	40
6.	Научноизследователски проекти (участие и/или ръководство)	15	90 от фундаментални научни изследвания от общо 255 т.

Необходимо е да отбележим, че по т.3 са класифицирани само 3 от 4-те публикации в Scopus и/или Web of Science. Едната студия, която е също публикувана в тези водещи бази данни е отнесена в т. 2 за научни статии и студии. Оценката на тази студия в раздел 2 би следвало да бъде 15 т. по прилагана точкова система. Прилагайки тези точки към студията в т.2 отново би довело до изпълнение на изискванията по критерии „Научни статии и студии“. Оценяването на студията по точките в раздела (15 т.) би означавало да ошетим кандидата с точки, които са резонни предвид публикуването на студията в престижното издание на БАН и присъствието в регистъра на Scopus. Затова приемам и потвърждавам точките посочени от кандидата при неговата самооценка (45 т.).

Голяма част от научните трудове на кандидата - статии и доклади са в научни издания, реферирани и индексирани в световно известни бази данни с висока научна стойност, а други са в базата на националната библиотека COBISS и в Националния референтен списък на НАЦИД. Преобладаващата част от публикациите на кандидатката за професор са посветени на темите свързани с конкурентоспособността на предприятията от сферата на търговията. Доц. д-р Виолета Димитрова представя достатъчно голям брой научно-изследователски публикации, включително във водещите бази данни, нейните публикации са цитирани и в тези бази данни, участва в много на брой научноизследователски проекти, има защитил докторант и ръководи други млади изследователи, поради което нейната кандидатура надхвърля многократно приетите от ИУ-Варна количествени изисквания за заемане на академичната длъжност „професор“.

Освен, че е надвишен общия задължителен обем точки, който се изисква за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“, справките показват, че се изпълняват специфичните изисквания по всички раздели.

Всичко посочено до тук дава основание да кажем, че внесените публикации и доказателствени документи показват, че кандидатурата на доц. д-р Виолета Димитрова отговаря на критериите и изискванията по чл. 77, т. 3, 4, 5 и 6 във връзка с чл. 86 от Правилника за развитие на академичния състав в Икономически университет – Варна.

4. Количествена и качествена оценка на учебно – преподавателската работа

Доц. д-р В. Димитрова разработва и преподава лекции и упражнения в редица дисциплини в ОКС „бакалавър“ и ОКС „магистър“, както и в докторска програма „Икономика и управление (търговия)“. Тя започва своята преподавателска дейност още през далечната 1988 г. и я продължава и до днес (2025г.). Има дългогодишен опит във воденето на семинарни часове и занятия. За периода (учебни 2022/23 и 2023/24 г.), отразен в изискуемите справки, водените от нея часове винаги са над средно приетите по норматив часове. Всичко това, както и високите оценки от страна на студенти при атестация за нейната преподавателска дейност, показват отлична професионална подготовка, компетентност и научно развитие, които са важни професионални аргументи за участието ѝ в този конкурс.

Прави впечатление високият относителен дял на водени дисциплини от доц. д-р Виолета Димитрова, които са в сферата на научната специалност на настоящия конкурс. Сред тях са дисциплините „Конкуренция и конкурентоспособност“, „Конкурентоспособност на търговския бизнес“, „Търговски мениджмънт“, „Търговски маркетинг и логистика“ и др. Научните изследвания и публикации на доц. д-р Виолета Димитрова са апробирани в учебната работа по преподаваните дисциплини, елементи от тях се преплитат в провежданите обучения в чужди университети, в разработваните

учебни програми, учебници и учебни помагала, нейната работа със студенти дипломанти и ръководството на докторанти също е в посоченото направление. Участва в 11 научни проекта (на 5 от тях е ръководител), като научноизследователските са пряко и косвено свързани с конкуренцията и конкурентоспособността в търговията. Тази своеобразна симбиоза дава високо ниво на професионално развитие на кандидата в научното направление на конкурса.

5. Кратка характеристика на представените научни трудове/публикации и синтезирана оценка на основните научни и научно-приложни приноси на кандидата

Представената в конкурса научна продукция разглежда актуални теоретични, методични и практически проблеми в областта на икономиката и управлението на търговския бизнес и по-конкретно на конкурентоспособността на предприятията в търговията. В основния монографичен труд задълбочено теоретично и аналитично са разгледани въпросите на договорната сила на предприятията за търговия с потребителски стоки. Подчертава се значението на дигитализацията за еволюционна промяна на договорната сила и се защитава тезата, че тя не води до елиминиране на търговските посредници. Чрез система от показатели е изследвана трансформацията в договорната сила и влиянието на пазарната конюнктура на търговията като икономически сектор, изведени са перспективите и предизвикателствата пред икономическата политика в условията на дигитализация. В публикациите на кандидата за професор ясно се отличават няколко основни направления на изследване: конкурентоспособност на търговското предприятие; ефектите на дигитализацията върху конкуренцията, конкурентоспособността и конкурентната динамика; маркетингови, институционални и мениджърски аспекти на конкурентното позициониране, включително и при омниканален бизнес; пазарни аспекти и производителност на труда в търговията на дребно; взаимоотношения във веригите на доставка; образователна инфраструктура, обучение по търговия и проектната дейност и др. В подкрепа на моята теза мога да цитирам някой от най-интересните заглавия в тази посока от основните изследвания на кандидата за професор: Еволюция на договорната сила на търговските предприятия (по примера на търговията с потребителски стоки), Теоретичен анализ на ефекти от дигитализацията върху икономическия растеж и конкуренцията (самостоятелна глава от колективна монография), Търговските надбавки и силата на търговията на дребно при покупка на хранителни стоки в България, Еволюция на дистрибуционните функции на дребно в омниканална среда и мн. др.

В съгласие с формулираните от кандидата конкретни резултати от научно-публикационната дейност, които имат характер на научни и научно-приложни приноси могат да се резюмират в следните по-важни направления:

- С научно-теоретичен характер- *проучване и систематизация на теорията за договорната сила на участниците в търговския обмен; доразвива се връзката между концепциите за пазарна власт и договорна сила; направено е обобщение на същността и са изследвани проблемите на търговското предприятие; чрез теоретичен и дескриптивен анализ е направена е оценка за ефектите на дигитализацията върху конкуренцията и конкурентоспособността;*
- Приноси с научно-методологически характер -*обобщени са методологическите проблеми при оценка на договорната сила на търговските предприятия и е*

разработен комплекс от показатели за сравнителен структурен анализ на вертикално интегрирани сектори; обоснована е система от показатели за оценка конкурентната структура на търговията; изследвана и обоснована е приложимостта на мениджърския подход „конкурентна динамика“; разработва се приложното поле на изчислителен модел невронни мрежи за изследвания в областта на конкурентното позициониране на търговските вериги и факторите за доверие на потребителя в електронната търговия;

- Приноси с научно-приложен характер-предложена е система от показатели за изследване на договорната сила; извършен е емпиричен анализ на конкурентоспособността на търговията като икономически сектор; приложен е метода на конкурентната динамика за изследване поведението на търговските предприятия в условията на дигитализация и омниканална среда; изследвани са различията в производителността на труда в България и други страни от ЦИЕ; анализирано е влиянието на дигиталните технологии върху договорната сила.
- Приноси с учебно-методичен характер – разработени са учебни материали в посока на управление на операциите; конкуренция и конкурентоспособност; продажбите като цел и резултат; интердисциплинарността като конкурентно предимство на обучението в сферата на търговията и др.

6. Основни критични бележки и препоръки.

Критични бележки към доц. д-р Виолета Димитрова нямам. Моята основна и единствена препоръка към кандидатката за професор е насочена към нейните бъдещи професионални планове. След запознаване с всички аспекти на нейната професионална работа мога да препоръчам да се фокусира върху работа с младите учени в катедрата и техните академични изследвания, така че нейните значимите публикационни активи и придобития ѝ професионален опит да съдействат в още по-голяма степен за затвърждаване на научно-изследователското направление „Конкуренция и конкурентоспособност на търговските предприятия“, което доц. д-р Виолета Димитрова успява да създаде и развие. Тази препоръка потвърждава моето положително отношение и висока позитивна оценка за цялостната научна дейност на доц. д-р Виолета Димитрова, както и за нейната активна преподавателска, научно-изследователска, проектна, научно-методическа и административна дейност.

8. Заключение

Вземайки под внимание професионалните качества и научните изследвания на доц. д-р Виолета Димитрова, качествата и приносите на представената научна продукция, актуалните научно-приложни разработки, разнообразната преподавателска, проектна, методична и административна дейност, категорично препоръчвам на Уважаемите членове на научното жури да изберат доц. д-р Виолета Димитрова за академичната длъжност „професор“ по професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност „Икономика и управление (конкурентоспособност на предприятията в търговията)“ за нуждите на катедра „Икономика и управление на търговията и услугите“ към Стопански факултет на Икономически университет-Варна

04.03.2025, Варна

Подпис: .....

Заличена информация съгласно
ЗЗЛД и регламент (ЕС) 2016/ 679

(проф. д-р Теодорина Гурлакова)

СТАНОВИЩЕ

по конкурс за заемане на академична длъжност „професор“ в професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност "Икономика и управление (конкурентоспособност на предприятията в търговията)" при Икономически университет – Варна (ДВ, бр. 100/26.11.2024 г.)

1. Обща информация

Изготвил становището: доц. д-р **Иванка Андреева Николова**; УНСС, катедра „Икономика на търговията“; професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност 05.02.18 „Икономика и управление (икономика на търговията, хотелиерство и рестораторство)“.

Основание за изготвяне на становището: Заповед на Ректора на Икономически университет – Варна № РД – 06-184/18.12.2024 г. за назначаване състава на Научното жури, на основание чл. 4 във връзка с чл. 29а (1) от Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), чл. 7 ал. 2 и чл. 123, ал. 3 от Правилника за развитие на академичния състав (ПРАС) в Икономически университет – Варна, решение на факултетния съвет на Стопански факултет (протокол № 18/12.12.2024 г.), както и на основата на Уведомително писмо за решенията на първо заседание на научното жури по конкурса, проведено на 4.02.2025 г.

2. Информация за конкурса

Конкурсът за заемане на академична длъжност „професор“ в областта на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, по научната специалност „Икономика и управление (конкурентоспособност на предприятията в търговията)“ е обявен за нуждите на катедра „Икономика и управление на търговията и услугите“ при Стопански факултет на Икономически университет – Варна в Държавен вестник, бр. 100/26.11.2024 г.

3. Кандидат по конкурса

По обявения конкурс, в съответния срок, документи за участие е подал 1 (един) кандидат – доц. д-р Виолета Янева Димитрова. Кандидатът отговаря и многократно превишава минималните национални изисквания за АД „професор“ в областта на висшето образование, в която е обявен конкурса, по чл. 2б, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ. Доц. д-р Виолета Янева Димитрова изпълнява убедително и също категорично надвишава и допълнителните количествени изисквания, съгласно чл. 118 (2), т. 6 от Правилника за развитие на академичния състав в Икономически университет Варна на основание чл. 2б, ал. 5 на ЗРАСРБ.

4. Данни за кандидата

Доц. д-р Виолета Янева Димитрова работи като преподавател в катедра „Икономика и управление на търговията и услугите“ при Стопански факултет на Икономически университет – Варна от 1988 г. до настоящия момент. Тя защитава успешно дисертационен труд за присъждане на образователната и **научна степен „доктор“** през 2000 г. по научна специалност 05.02.18 „Икономика и управление (търговия)“ с диплом № 26942/08.09.2000 г., издадена от ВАК, София. Придобива академичната длъжност **„доцент“** към катедра „Икономика и управление на търговията и услугите“ при ИУ-Варна от 2004 г., което е в съответствие с изискванията в чл. 118, ал.2, т. 1 и 2 от Правилника за развитие на академичния състав в ИУ-Варна (ПРАС). Научните интереси на доц. д-р Димитрова са в областта на конкуренцията и конкурентоспособността на предприятията в търговията, търговския маркетинг, управлението на продажбите, управлението на търговските операции, бизнес комуникациите и преговорите.

5. Описание на научните трудове

Доц. д-р Виолета Димитрова е разработила 82 публикации за периода на своята преподавателска и научноизследователска дейност, считано от 1988 г. до 2024 г., в резултат на което постига личен $h\text{-index} = 5$ в Google Scholar, като и $h\text{-index} = 1$ (citation index) Scopus. В настоящия конкурс за заемане на академична длъжност **„професор“** в професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност "Икономика и управление (конкурентоспособност на предприятията в търговията)" тя участва общо с 54 публикации. Структурата на представените публикации е като следва:

- **Монографии** – 5 бр., в т.ч.:
  - 1 самостоятелна монография, с характер на основен хабилитационен труд;
  - 1 самостоятелна монография – представена като книга по защитен дисертационен труд;
  - 3 колективни монографии.
- **Студии** – 3 бр. (2 от тях самостоятелни, с което се покриват изискванията за задължително поне една самостоятелна студия за заемане на АД **„професор“**. Двете самостоятелни студии са на английски език и са публикувани в реферирана и индексирана, световно известна база данни Scopus);
- **Научни статии** – 12 бр. (самостоятелни);
- **Научни доклади** – 25 бр. (12 самостоятелни);
- **Университетски учебници** – 2 бр. (съавторство), от които на един е ръководител на екипа;
- **Университетски учебни пособия** – 4 бр. (всички в съавторство), от които на 2 бр. е научен редактор;
- **Други научно-популярни публикации** – 3 бр.

Представените за рецензиране публикации от доц. Димитрова по обявения конкурс са публикувани в специализирани научни издателства и не повтарят тези за придобиване на образователна и научна степен „доктор“, както и тези за заемане на академична длъжност „доцент“.

В съдържателно отношение представените трудове отговарят на тематиката на обявения конкурс и обхващат следните по-значими проблеми: оценка на конкурентоспособността на икономически сектор „Търговия“ и на търговското предприятие; договорната сила на предприятията за търговия като източник на конкурентно предимство и тяхната институционалната роля във веригата за доставка на продуктите; връзката между концепциите за пазарна власт и договорна сила по вертикала; ролята на маркетинговата функция в търговските предприятия като източник на конкурентни предимства; производителността на труда в търговията като един от основните измерители на конкурентоспособността; мениджърският подход „конкурентна динамика“ за изследване на конкурентното поведение на търговските предприятия в условията на дигитализация и омниканална среда; ефектите на дигитализацията върху конкуренцията и конкурентоспособността на търговията; връзката между електронната търговия и икономическия растеж; приложението на блокчейн технологията и умните договори; влиянието на дигиталните технологии върху развитието на търговията и нейната роля в националното стопанство в сравнение със страни в Централна и Източна Европа и др.

Монографичният труд на доц. д-р Димитрова „Еволюция на договорната сила на търговските предприятия (по примера на търговията с потребителски стоки)“ е обсъден в първичното научно звено катедра „Икономика и управление на търговията и услугите“ и е рецензиран от двама хабилитирани рецензенти (Протокол № 7/ 15.01.2024 г.). През 2024 г. той е публикуван в специализираното научно издателство „Наука и икономика“ на Икономически университет Варна, Библиотека „Проф. Цани Калянджиев“ с номер ISBN 978-954-21-1181-8. Монографичният труд е следствие и естествено логическо продължение на проблематиката в значителна част от представените по конкурса публикации.

Монографията „Еволюция на договорната сила на търговските предприятия (по примера на търговията с потребителски стоки)“ представя резултатите от комплексно и завършено теоретично и емпирично изследване на договорната сила на търговските предприятия като източник на конкурентно предимство, представена чрез тяхната институционална роля във веригата за доставка на потребителски продукти и нейната еволюция в условията на дигитална трансформация.

В първа глава се прави критичен анализ на икономическата теория за взаимоотношенията между пазарните агенти по вертикала с фокус върху мястото на трансакцията в институционалната теория, теорията на маркетинга и стратегическото планиране. Проучени са методологическите проблеми при оценка на договорната сила на търговските предприятия. Обоснована е и е

предложена методиката на изследване, която включва етапи, методи и система от показатели за сравнителен структурен анализ на вертикално свързани икономически сектори.

Във втора глава е проведено изследване на икономическата практика и политика в областта на договорната сила на търговските предприятия по предложената методика и система от показатели. С помощта на сравнителен структурен анализ са изследвани трансформациите в договорната сила и пазарната власт на търговските предприятия в РБългария за периода 2000-2021 г.

В трета глава са изведени перспективи в развитието на договорната сила на търговските предприятия. Конвергенцията и интеграцията на функциите във веригата за доставка на потребителски продукти са разгледани като източници на конкурентни предимства. Обособени са предизвикателствата пред икономическата политика за защита от нелоялни търговски практики във веригата за доставка на потребителски продукти в условията на дигитална трансформация.

Монографичният труд на доц. д-р Димитрова изследва съществен научен и научно приложен проблем на високо съвременно равнище. Той, както и приложените по конкурса публикации се характеризира с научен стил на изложение и с използвана ясна икономическа лексика.

В заключение може да се обобщи, че количествената, структурната и съдържателната характеристика на представените по конкурса научни трудове от доц. д-р Виолета Димитрова убедително отговарят на изискванията по чл. 118, ал.2 т. 3-6 във връзка с чл. 129 от Правилника за развитие на академичния състав в Икономически университет Варна.

6. Идентифициране на приносите

Задълбоченият преглед на монографичния труд на доц. д-р Виолета Димитрова и представените публикации по конкурса за академична длъжност „професор“ ми дават основание да **приема и убедително да потвърдя** коректно формулираните от кандидата научни приноси с теоретичен, методологически, практико-приложен и учебно-методичен характер. По-значимите приноси по направления са както следва:

Първа група: Приноси с научно-теоретичен характер

- Развива се и се обогатява теорията в областта на договорната сила на предприятията за търговия като източник на конкурентно предимство;
- Доразвива се връзката между концепциите за пазарна власт и договорна сила по вертикала;
- Обогатена е икономическата обосновка на връзката търговия-маркетинг чрез проучване еволюцията на търговския продукт в условията на дигитална трансформация;
- Доразвита е теорията за оценката на конкурентоспособността на търговското предприятие и източниците на конкурентни предимства;
- Изследвани са ефектите от дигитализацията върху конкуренцията и конкурентоспособността на търговията чрез влиянието на

електронната търговия, приложението на блокчейн технологията, умните договори и др.

Втора група: Приноси с научно-методологически характер

- Усъвършенства се съществуващата методология чрез системата от показатели за сравнителен структурен анализ на вертикално свързани икономически сектори и система от показатели за адаптация на модела на М. Портър за оценка на конкурентната структура в търговията;
- Разширено е приложното поле на модела невронни мрежи като едно от приложенията на изкуствения интелект в областта на конкурентното позициониране на търговските вериги и формиране доверието на потребителя в електронната търговия;
- Обоснована е приложимостта на мениджърския подход „конкурентна динамика“ при оценка на конкурентното поведение в условията на омниканална търговия;

Трета група: Приноси с научно-приложен характер

- Апробирана е предложената система от показатели за изследване на еволюцията на договорната сила по примера на търговските предприятия в България през периода 2000-2021 г.
- Анализирани са влиянието на дигиталните технологии върху договорната сила на съвременните търговски предприятия;
- Изследвана е конкурентоспособността на търговията като икономически сектор и нейния принос за икономическото развитие на страната в сравнение със страните от ЕС;
- Изследвани са различията в производителността на труда като едни от основните измерители на конкурентоспособността на търговията на дребно в България в сравнение със страни от Централна и Източна Европа;
- Изследвано е конкурентното поведение на търговските предприятия чрез метода на конкурентната динамика в условията на дигитализация и омниканална среда.

Четвърта група: Приноси с учебно-методичен характер

Разработени са учебни материали и методически указания, тестови въпроси и казуси в областта на:

- Конкуренцията и конкурентоспособността, видовете конкуренция, конкурентна структура, оценка на конкурентните позиции, източниците на конкурентни предимства, конкурентните стратегии, конкурентната динамика и др.
- Управлението на операциите като източник на конкурентни предимства
- Продажбите като цел и резултат от търговската дейност, управлението на продажбите и асортимента, политиката в областта на търговската марка и др.

В заключение може да се обобщи, че чрез научноизследователска, научно-методична и преподавателска работа доц. д-р Виолета Димитрова **създава и развива научно-изследователско направление** за изучаване на конкуренцията и конкурентоспособността на търговията.

Справката за цитиранията на кандидата показва, че са открити 46 цитирания на научните публикации на доц. д-р Димитрова, 4 от които са цитирани в научни издания, реферирани и индексирани в световно известни бази данни с научна информация (Scopus).

7. Участие в научни проекти и научни форуми.

Доц. д-р Виолета Димитрова е участвала в 10 научни проекта, чиято тематика е свързана с темата на конкурса. На 5 от тях тя е ръководител. Пет от проектите са научно-приложни изследвания, резултатите от които са отразени в научни публикации, вкл. в 5 монографии. Кандидатът участва в два организационни комитета на научни форуми, съответно като ръководител и като член на екип.

Признание на кандидата в научноизследователската общност е членството му в 4 редакционни колегии, 2 от които на чуждестранни научни списания, като за четиригодишен период е зам. редактор на Годишник на Икономически университет-Варна.

8. Преподавателска работа

Преподавателската дейност на доц. д-р Виолета Димитрова обхваща 6 дисциплини в ОКС „бакалавър“, 4 дисциплини в ОКС „магистър“ и 2 дисциплини в Докторска програма „Икономика и управление (търговия)“. За обезпечаване на учебния процес кандидатът участва като съавтор в 2 университетски учебника и в 4 университетски учебни пособия. Научен ръководител е на 4 докторанта и споделено научно ръководство на 1 докторант по докторска програма „Икономика и управление (търговия)“, от които 1 успешно защитил, 3 отчислени с право на защита и 1 в процес на обучение. Ръководител е на 4 научни проекта за подпомагане разработването на докторски дисертации. Член е на държавни изпитни комисии и изпитни комисии по докторски програми.

За подпомагане на научноизследователската дейност на студентите кандидатът участва в иницирането и организирането на ежегодна Студентска научна конференция към катедрата. Ръководител е на научен проект „Търговията 2030“ с участието на докторанти. Научен ръководител и рецензент е на множество дипломанти в ОКС „бакалавър“ и в ОКС „магистър“. Участва в 6 образователни проекта, от които и международни. Академичен наставник е в проект „Студентски практики“. Член е на работна група в международна академична мрежа „Гражданско общество на потребителите“ с участието на представители от 37 държави.

Доц. д-р Димитрова участва активно в програмите Еразъм и Еразъм+ като е чела лекции и водила упражнения на английски език по учебната дисциплина „Strategic Retail Management“ на входящи в университета студенти.

9. Други

През професионалното си развитие доц. д-р Виолета Димитрова заема редица ръководни длъжности като: Председател и зам. председател на Общото събрание на ИУ-Варна; Зам. ректор по международно сътрудничество и връзки с обществеността като отговаря и за проектната дейност на университета; Ръководител катедра „Икономика и управление на търговията и услугите“; Зам. директор на Научноизследователския институт към ИУ-Варна; Директор на Колеж по туризъм към ИУ-Варна; Зам. директор на Център за магистърско обучение към ИУ-Варна; член на Академичния съвет към ИУ-Варна от 2002 г. до настоящия момент.

Доц. д-р Димитрова е била член на Управителния съвет на ТО на Научно техническия съюз (НТС) Варна; Член на експертни комисии към НАОА за акредитация по професионално направление 3.8 Икономика; Упражнява консултантска дейност към Районен кооперативен съюз Варна; Понастоящем е член на Контролния съвет на ТО на Научно техническия съюз (НТС) Варна, както и на Съюза на учените в България.

10. Плагиатство

Не е констатирано плагиатство, използването на некоректни данни или некоректно позоваване на чужди научни трудове в предоставените материали по конкурса.

11. Въпроси към кандидата.

Във връзка с изследването на кандидата по проблемите за регулиране на взаимоотношенията между участниците във веригата за доставка на потребителски продукти, може ли кандидатът да изложи своите виждания относно дискутираните в публичното пространство предложения за таван на надценките на някои стоки в търговията на дребно?

12. Критични бележки и препоръки към кандидата.

Нямам конкретни критични бележки към кандидата, а само препоръка да продължи работата с докторантите, с цел успешна защита на докторските дисертации.

13. Заключение

В заключение, след обстойната количествена, структурна и качествена оценка на предоставените материали от кандидата по конкурса, безспорните научни приноси, многобройните участия в научни проекти и научни форуми, преподавателската активност, доказаният професионализъм свидетелстват, че

доц. д-р Виолета Димитрова отговаря и значително надвишава, както минималните национални изисквания за академична длъжност „професор“ в областта на висшето образование, в която е обявен конкурса, по чл. 2б, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ., така и допълнителните количествени изисквания, съгласно чл. 118 (2), т. 6 от Правилника за развитие на академичния състав в Икономически университет Варна на основание чл. 2б, ал. 5 на ЗРАСРБ.

Въз основа на гореизложеното, с убеденост предлагам на уважаемите членове на Научното жури да вземат решение „ЗА“ заемане на академичната длъжност „професор“ от доц. д-р Виолета Янева Димитрова в област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност "Икономика и управление (конкурентоспособност на предприятията в търговията)" при Икономически университет – Варна.

Заличена информация съгласно
ЗЗЛД и регламент (ЕС) 2016/ 679

01.03.2025 г.

гр. София

Член на научното жури: .....

(доц. д-р Иванка Николова)

СТАНОВИЩЕ

за заемане на академична длъжност „професор“ в професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност „Икономика и управление (конкурентоспособност на предприятията в търговията)“

от доц. д-р Тамара Пенева Тодорова, професионално направление 3.8. „Икономика“, научна специалност „Икономика“ при Американски университет в България

относно научните трудове, преподавателската и изследователската дейности на доц. д-р Виолета Янева Димитрова, член на катедра „Икономика и управление на търговията и услугите“ при „Стопански факултет“ на Икономически университет - Варна

1. Обща информация

Представеното становище е изготвено от доц. д-р Тамара Пенева Тодорова, професионално направление 3.8. „Икономика“, научна специалност „Икономика“ на основание на Заповед на Ректора на Икономически университет - Варна № РД – 06-184/18.12.2024 г. за назначаване състава на Научното жури, на основание чл. 4 във връзка с чл. 29а (1) от Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), чл. 7 ал. 2 и чл. 123, ал. 3 от Правилника за развитие на академичния състав (ПРАС) в Икономически университет – Варна, решение на факултетния съвет на Стопански факултет (протокол № 18/12.12.2024 г.), както и на основата на Уведомително писмо за решенията на първото заседание на научното жури по конкурса, проведено на 4.02.2025 г.

2. Информация за конкурса

Конкурсът за заемане на академична длъжност „професор“ е в област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, по научната специалност „Икономика и управление (конкурентоспособност на предприятията в търговията)“. Конкурсът е обявен в Държавен вестник, бр. 100/26.11.2024 г. за нуждите на катедра „Икономика и управление на търговията и услугите“ при Стопански факултет на Икономически университет - Варна.

3. Кандидат по конкурса

В рамките на срока, обявен в Държавен вестник, документи за участие в конкурса е подал един кандидат – доц. д-р Виолета Янева Димитрова. Представените документи доказват, че кандидатът покрива и надвишава минималните национални изисквания за академична длъжност „професор“ в област на висшето образование и професионално направление, в които е обявен конкурсът по чл. 26, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ. Доц. д-р Виолета Янева Димитрова задоволява и също надвишава допълнителните количествени изисквания съгласно чл. 118 (2), т. 6 от Правилника за развитие на академичния състав в Икономически университет Варна на основание чл. 26, ал. 5 на ЗРАСРБ. Доц. д-р Виолета Димитрова е член на Съюза на учените в България и на ТО на Научно-техническите съюзи – Варна.

4. Данни за кандидата

Доц. д-р Виолета Янева Димитрова работи като преподавател в катедра „Икономика и управление на търговията и услугите“ при Стопански факултет на Икономически университет – Варна от 1988 г. до настоящия момент или повече от 36 години. Получава образователна и научна степен „доктор“ през 2000 г. по научна специалност 05.02.18 „Икономика и управление (търговия)“ с диплома № 26942/08.09.2000 г., издадена от ВАК, София. Придобива академичната длъжност „доцент“ към катедра „Икономика и управление на търговията“ при ИУ-Варна през 2004 г., в съответствие с изискванията в чл. 118, ал. 2, т. 1 и 2 от Правилника за развитие на академичния състав в ИУ-Варна (ПРАС). Доц. д-р Димитрова осъществява научно-изследователска и преподавателска дейност в областта на конкуренцията и конкурентоспособността на предприятията в търговията, търговския мениджмънт, управлението на продажбите, управлението на търговските операции и бизнес комуникациите.

5. Описание на научните трудове

През целия период на научноизследователската и преподавателската си дейност от 1988 г. до 2024 г. доц. д-р Виолета Димитрова е разработила 82 публикации, от които 9 монографии, 5 студии и 20 самостоятелни научни статии. Доц. д-р Виолета Димитрова участва в конкурса за заемане на академична длъжност „професор“ с 54 публикации, съгласно чл. 77, т. 3 от ПРАС в Икономически университет-Варна, видими в профила на автора в регистъра на академичния състав на НАЦИД, публикувани след заемането на академична длъжност „доцент“ през 2004 г. Доц. д-р Виолета Димитрова е подписала декларация за автентичност на своите научни трудове със следната структура: 5 монографии (1 самостоятелна с характер на основен хабилитационен труд, 1 самостоятелна монография, представена като книга по защитен дисертационен труд, 3 колективни монографии), 3 студии (2 самостоятелни на английски език, включени в базата за реферирание и индексирание Scopus), 12 самостоятелни статии, 25 научни доклада (12 самостоятелни), от които 1 самостоятелен научен доклад е включен в базата за реферирание и индексирание Web of Science и 1 научен доклад в съавторство в Scopus, 2 учебника в съавторство (на един от тях кандидатът е ръководител на екипа) и 4 научни пособия в съавторство (на 2 от тях кандидатът е и редактор), както и 3 научно популярни публикации. Справката за откритите цитирания показва 46 цитирания на научни публикации на доц. д-р Виолета Димитрова в научни публикации, 4 от които са в издания включени в базата за реферирание и индексирание Scopus.

Проблемите, предмет на изследване в публикациите на доц. д-р Виолета Димитрова, са в областта на конкуренцията и конкурентоспособността на предприятията в търговията и търговията като икономически сектор, договорната сила на търговските предприятия, конкурентната динамика, маркетинговата функция като източник на конкурентни предимства, ефектите на дигитализацията върху продукта на търговските предприятия и

конкуренцията в търговията, производителността на труда като един от основните измерители на конкурентоспособността, търговския мениджмънт и управлението на търговските операции. Публикациите отговарят на темата на обявения конкурс и са публикувани след заемането от кандидата на академична длъжност „доцент“.

Монографичният труд на доц. д-р Димитрова със заглавие „Еволюция на договорната сила на търговските предприятия (по примера на търговията с потребителски стоки)“ е рецензиран от двама рецензенти и публикуван в специализираното научно издателство „Наука и икономика“ на Икономически университет - Варна, монографична библиотека „Проф. Цани Калянджиев“ с номер ISBN 978-954-21-1181-8 след обсъждане в първично звено катедра „Икономика и управление на търговията и услугите“ (Протокол № 7/ 15.01.2024 г.). Монографията е обособена в три глави с изведени изводи след всяка точка, въведение и заключение. Тя е комплексно и завършено самостоятелно научно-теоретично и научно-приложно изследване на договорната сила на предприятията за търговия, представена чрез тяхната институционална роля във веригата за доставка на потребителски продукти и нейната еволюция в условията на цифровизация. В първа глава е направено теоретично обобщение и критичен анализ на мястото на изследването на взаимоотношенията между участниците във веригата за доставка на потребителски стоки в икономическата теория, с фокус върху институционалната среда, маркетинга и стратегическото планиране. Проучени и обобщени са методологическите проблеми при оценката на договорната сила на търговските предприятия и на тази основа е направен и обоснован подбор на показатели за сравнителен структурен анализ на вертикално свързани икономически сектори като първи етап и предпоставка за анализ на договорната сила на равнище двустранни договорни отношения. Във втора глава авторът изследва еволюцията на договорната сила с помощта на сравнителен структурен анализ по примера на предприятията за търговия на едро и дребно с потребителски стоки в България през периода 2000 – 2021 г. Доказва се съществуването на връзка между концентрацията на вертикално свързани икономически сектори и равнището на brutния доход измерен чрез търговските надбавки. В трета глава са разгледани перспективи в развитието на договорната сила на търговските предприятия в условия на дигитализация и са изведени предизвикателства пред икономическата политика за защита от нелоялни търговски практики във веригата за доставка на потребителски продукти.

Част от останалите публикации на доц. д-р Виолета Димитрова представят изследвания и резултати от тях, които поставят основа за изготвянето на цялостния монографичен труд. Сред тези публикации могат да се посочат: изследването на brutния доход като измерител на договорната сила (5.4.), връзката между концентрация и сила при покупките (11.3.), еволюция на дистрибуционните функции на дребно в омниканална среда (13.5.), влияние на дигитализация върху конкуренцията в търговията (12.4), конкуренция и сътрудничество между участниците във веригата на стойността (30.10.), взаимоотношения във веригата за доставка в омниканалния ритейлинг (17.9.). По темата на конкурса са

публикациите посветени на: конкурентоспособността на търговията като икономически сектор (3.2.; 31.11.), връзката между дигитализация и производителност на ритейл сектора в България като основен измерител на конкурентоспособността (15.7.), разликите в производителността на труда в търговията в България и някои европейски страни (6.5.), изследването на конкурентната динамика и конкурентното поведение на участниците в дистрибуцията на потребителски стоки (7.6.; 29.9.), динамиката в конкурентните предимства (9.1.), връзката между развитието на електронната търговия и конкурентоспособността на търговията като икономически сектор (14.6.), инфлационните очаквания, възприятията за потребителския риск и инструментите за неговото намаляване като източник на конкурентно предимство (16.8.).

Доцент Димитрова е автор на две фундаментални статии върху пазарната власт на едрите търговци на дребно и веригите за хранителни стоки, а именно „Надбавки и пазарна власт в търговията на дребно с хранителни продукти в България“ (Gross Margin and Buyer Power in Bulgarian Food Retailing, 2017) и „Концентрация и пазарна власт в търговията на дребно с хранителни продукти в България“ („Concentration and Buyer Power in Bulgarian Food Retailing“, 2016). Още през 2016 излиза статията ѝ „Концентрация и пазарна власт в търговията на дребно с хранителни продукти в България“, която поставя болезнения въпрос за голямата пазарна власт на едрите търговски вериги на дребно в чувствителни потребителски стоки като храните. Тези вериги акумулират свръхпазарна власт и влияние, с което деформират дистрибуционния канал и изкривяват ценообразуването на хранителните стоки за крайния потребител, подхранвайки инфлационните процеси. Доцент Димитрова е една от първите, които изследват количествено надценките и печалбата на големите хранителни вериги, с което още в 2017 доказва голямата концентрация в сектора, доста по-висока от тази в сектори като производство и търговия на едро. Като извеждат функциите на търговците на едро и агрегирагат операциите, поддържайки голяма складова база и строга организация, веригите съсредоточават в себе си огромна пазарна власт, поради което темпът на нетните приходи от продажби в търговията на дребно изпреварва този в производството. Тя установява, че индексът на потребителските цени на хранителни продукти е по-висок от този на цената на производител, което може да се интерпретира в контекста на по-високата договорна сила на търговията с хранителни стоки като икономически сектор.

Доцент Димитрова засича този ефект още в 2016. Тя затвърждава възгледа си със статията „Надбавки и пазарна власт в търговията на дребно с хранителни продукти в България“, излязла година по-късно. За съжаление и двете статии остават незабелязани и недостатъчно оценени от българската академична общност. Като поставя проблема за пазарната власт на веригите за хранителни стоки, доцент Димитрова като че ли предусеща съвременния изход. Авторката има способността да вижда в бъдещето и да засича значими макроикономически проблеми, което е рядък талант в икономическата наука. В самите статии се цитират утвърдени неокласически учени като Джо Бейн, Джордж Стигълър и др., с

което авторът навлиза дълбоко в икономическата теория, а не остава на повърхността на търговията като функционална област на бизнеса.

Авторът участва в първо за страната изследване на приложението на невронните мрежи, едно от приложенията на изкуствен интелект, в конкурентното позициониране на дребно (21.1.). Качеството на разработките на доц. д-р Виолета Димитрова, от езикова и стилистична гледа точка, отговаря на изискванията за научен стил. Разработките се отличават с аналитичност и аргументиране на изводите, преобладаващата част от които стъпва върху анализ на статистически данни.

Може да се направи обобщението, че количествената и съдържателната характеристики на представените научни трудове на доц. д-р Виолета Димитрова са в съответствие на изискванията по чл. 118, ал.2 т. 3-6 във връзка с чл. 129 от Правилника за развитие на академичния състав в Икономически университет – Варна.

6. Идентифициране на приносите и оценка на цитиранията

Запознаването с монографичния труд и останалите публикации на доц. д-р Виолета Димитрова по конкурса за академична длъжност „професор“ ми дава основание да открия по-значимите научни приноси с теоретичен, методологически и приложен характер, и приноси с учебно-методичен характер. Първата група приноси са свързани с проучването и систематизацията на фрагментираното научно знание за договорната сила на участниците в търговския обмен в икономическата теория, с фокус върху институционалната среда, маркетинга и стратегическото планиране, и изследването на ефекти от дигитализацията върху конкуренцията и конкурентоспособността на търговията. Приносите с методологически характер са свързани с доразвиването и усъвършенстването на съществуващата методология и система от показатели в областта на сравнителния структурен анализ на вертикално свързани икономически сектори при проучване на договорната сила чрез институционалната роля на търговията като икономически сектор, и разширяването на приложното поле на модела невронни мрежи, едно от приложенията на изкуствения интелект, при изследване на конкурентните позиции в търговията. Към приносите с приложен характер се отнасят изследванията на еволюцията на договорната сила на търговските предприятия в България през периода 2000-2021 г., конкурентоспособността на търговията като икономически сектор, производителността на труда в търговията на дребно в България в сравнение със страни от Централна и Източна Европа, конкурентното поведение на търговски предприятия чрез метода на конкурентната динамика в условията на дигитализация и омниканална среда. Приемам и приносите с учебно-методичен характер, свързани с обобщенията и изясняването на същността на конкуренцията и конкурентоспособността, анализа на конкурентната структура на икономически сектор търговия, оценката на конкурентните позиции на търговското предприятие, източниците на конкурентни предимства, вкл. управлението на търговските операции като източник на конкурентни предимства.

Справката за цитиранията на кандидата показва, че откритите цитирания на научните публикации на доц. д-р Димитрова са 46, от които 4 са цитиранията в научни издания, в базата за реферирание и индексирание Scopus. Личният индекс на кандидата в Scopus е h 1.

7. Участие в научни проекти и научни форуми

От представените от доц. д-р Виолета Димитрова документи, профила ѝ в НАЦИД и архива за научни проекти, финансирани целево от държавния бюджет, на отдел НИДД на уебстраницата на Икономически университет - Варна, е видно, че кандидатът е участвал в 11 научни проекта, от които 5 проекта за научно-приложни изследвания, като на 1 от тях е научен ръководител. Проектите за научно-приложни изследвания са приключили с колективни монографии. Доц. д-р Димитрова е участвала в организационни комитети на научни форуми. Провеждането на 3 от конференциите е подпомогнато с научни проекти, на които кандидатът е бил ръководител на екипа, в т.ч. юбилейната международна научна конференция в чест на 100 години от създаването на Икономически университет – Варна.

Доц. д-р Виолета Димитрова е членувала в 4 редакционни колегии, 2 от които на чуждестранни научни списания. За четиригодишен период е зам. редактор на Годишник на Икономически университет-Варна, а понастоящем член на неговата редколегия.

8. Преподавателска работа

Доц. д-р Виолета Димитрова работи на ОТД като преподавател в катедра „Икономика и управление на търговията“, понастоящем преименувана на „Икономика и управление на търговията и услугите“ от 1988 г. или повече от 36 години (редовен асистент от 1988г., главен асистент от 1997г. и доцент от 2004 г.).

Видно от справката на ръководителите на сектор „Магистри“ и отдел „Учебна дейност и студенти“ в Икономически университет – Варна, през последните 2 години доц. д-р Виолета Димитрова е водила лекции по учебни дисциплини, чийто предмет обхваща тематиката на обявения конкурс: в ОКС „магистър“ – „Конкурентоспособност на търговския бизнес“ и „Търговски мениджмънт“ в спец. „Омниканален търговски бизнес“, а в ОКС „бакалавър“ – „Конкуренция и конкурентоспособност“, „Търговски мениджмънт“, „Управление на продажбите“, „Управление на търговските операции“, „Маркетинг“, „Бизнес комуникации и преговори“, „Бизнес комуникации“ и „Управление на продажбите и реклама“. Участвала е в разработването на учебни програми за специалности „Икономика и търговия“, „Бизнес икономика“, „Стокознание и митническа дейност“, „Застраховане и осигуряване“ и „Мениджмънт“. Член е на държавните изпитни комисии за специалности „Икономика и търговия“ и „Бизнес икономика“ в ОКС „бакалавър“, и „Търговски бизнес“ в ОКС „магистър“.

Доц. д-р Виолета Димитрова е член на екипа по докторската програма „Икономика и управление (търговия), ръководена от катедра „Икономика и управление на търговията и услугите“, където участва с учебните дисциплини „Търговски маркетинг и логистика“ и „Организация и технология на търговията“, по които е разработила учебни програми.

Научен ръководител е на 4 докторанти и споделено ръководство на 1 докторант, от които 1 докторант е успешно защитил с тема на дисертационния труд „Изследване на конкурентоспособността на предприятията за търговия с нови автомобили в България“ по темата на обявения конкурс. Кандидатът е ръководител на 4 научни проекта за подпомагане на разработването на докторски дисертации.

Доц. д-р Виолета Димитрова участва в иницирането и провеждането на ежегодна студентска научна конференция, като през 2022 г. е ръководител на научен проект за подпомагане на студентската научна конференция „Търговия 2030“. Работила е като академичен наставник по проект „Студентски практики“. Инициира, участва в разработването и първоначално е ръководител на проект „Иновативна партньорска мрежа за устойчиво сътрудничество университет-бизнес“ по оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, като уеб-базираната партньорска мрежа университет-бизнес UEBN е действаща и видима на сайта на Икономически университет-Варна. Водила е лекции и упражнения на входящи студенти по програми „Еразъм“ и „Еразъм +“ на английски език по учебната дисциплина „Strategic Retail Management“.

9. Други

С работата си на ръководни длъжности доц. д-р Виолета Димитрова е допринесла за развитието на Икономически университет - Варна и негови звена: Председател и зам. председател на Общото събрание на ИУ-Варна; Зам. ректор по международно сътрудничество и връзки с обществеността, отговарящ и за проектната дейност на университета; Ръководител на катедра „Икономика и управление на търговията и услугите“ в продължение на 12 години; Зам. директор на Научноизследователския институт към ИУ-Варна; Директор на Колеж по туризъм към ИУ-Варна в продължение на 6 години; Зам. директор на Център за магистърско обучение към ИУ-Варна; член на Академичния съвет към ИУ-Варна от 2002 г. до настоящия момент.

Доц. д-р Виолета Димитрова е участвала като член на експертни комисии към НАОА, вкл. по акредитация на професионално направление 3.8 в Американския университет в България. Работила е 8 г. като член на Управителния съвет на ТО на НТС – Варна, а понастоящем е член на Контролния съвет.

10. Плагиатство

Не е констатирано плагиатство, използване на некоректни данни или некоректно позоваване на чужди научни трудове в предоставените материали по конкурса.

11. Въпроси към кандидата

Какви са разбиранията на кандидата за ролята на собствените марки на търговците на дребно?

12. Критични бележки

Нямам конкретни критични бележки към кандидата, а само препоръка да продължи да обогатява теорията в областта на икономиката на търговията с достиженията на институционалната икономическа теория.

13. Заключение

В заключение, след запознаването с предоставените материали по конкурса за научноизследователската и преподавателската дейност на доц. д-р Виолета Димитрова, може да се направи изводът, че кандидатът за конкурса покрива и надвишава минималните национални изисквания за академична длъжност „професор“ в областта на висшето образование и професионалното направление, в които е обявен конкурса, по чл. 2б, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ., както и допълнителните количествени изисквания, съгласно чл. 118 (2), т. 6 от Правилника за развитие на академичния състав в Икономически университет Варна. Положителната ми оценка за изследователската, публикационната и преподавателска дейност, както и личните ми впечатления от кандидата ми дават основание да гласувам с пълно убеждение за избора на доц. д-р Виолета Янева Димитрова за академичната длъжност “професор” в област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност "Икономика и управление (конкурентоспособност на предприятията в търговията)" при Икономически университет – Варна.

Заличена информация съгласно
ЗЗЛД и регламент (ЕС) 2016/ 679

5 март...2025 г.

гр. Благоевград

Член на научното жури: *МТ*.....

(доц. д-р Тамаара Тодорова)